

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 27. februára 2019*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sloboda usadiť sa – Nariadenie (ES) č. 1008/2008 – Letecká dopravná spoločnosť – Proces reprivatizácie – Predaj akcií zodpovedajúcich maximálne 61 % základného imania spoločnosti – Podmienky – Povinnosť ponechať sídlo a skutočné vedenie v členskom štáte – Závazky služby vo verejnom záujme – Povinnosť zachovať a rozvíjať súčasné národné operačné stredisko (*hub*)“

Vo veci C-563/17,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Supremo Tribunal Administrativo (Najvyšší správny súd, Portugalsko) z 20. júna 2017 a doručený Súdnemu dvoru 25. septembra 2017, ktorý súvisí s konaním:

Associação Peço a Palavra,

João Carlos Constantino Pereira Osório,

Maria Clara Marques Pires Sarmento Franco,

Sofia da Silva Santos Arauz,

Maria João Galhardas Fitas

proti

Conselho de Ministros,

za účasti:

Parpública – Participações Públicas SGPS SA,

TAP – Transportes Aéreos Portugueses SGPS SA,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda K. Lenaerts, vykonávajúci funkciu predsedu druhej komory, sudcovia A. Prechal (spravodajkyňa), C. Toader, A. Rosas a M. Ilešič,

generálny advokát: M. Campos Sánchez-Bordona,

tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

* Jazyk konania: portugalčina.

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 13. septembra 2018,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Parpública – Participações Públicas SGPS SA, v zastúpení: M. Mendes Pereira, advogado,
- portugalská vláda, v zastúpení: L. Inez Fernandes, M. Figueiredo a A. Duarte de Almeida, splnomocnení zástupcovia,
- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci P. Gentili, avvocato dello Stato,
- holandská vláda, v zastúpení: M. K. Bulterman a J. Langer, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: P. Costa de Oliveira, L. Malferrari a K. Simonsson, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 21. novembra 2018,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 49, 54, 56 a 57 ZFEÚ, ako aj článkov 2, 16 a 17 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES z 12. decembra 2006 o službách na vnútornom trhu (Ú. v. EÚ L 376, 2006, s. 36).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi Associação Peço a Palavra, neziskovým združením založeným podľa portugalského práva, ako aj štyrmi fyzickými osobami portugalskej štátnej príslušnosti (ďalej spoločne len „APP a i.“) na jednej strane a Conselho de Ministros (Rada ministrov, Portugalsko) na strane druhej vo veci platnosti rozhodnutia, ktoré v súťažných podkladoch stanovuje určité podmienky, ktoré sa uplatňujú na proces nepriamej reprivatizácie spoločnosti TAP – Transportes Aéreos Portugueses SA (ďalej len „TAP“).

Právny rámec

Právo Únie

Smernica 2006/123

- 3 Podľa odôvodnenia 21 smernice 2006/123 „dopravné služby vrátane mestskej dopravy, taxi služby a služby rýchlej zdravotníckej pomoci, ako aj prístavných služieb by mali byť vyňaté z rozsahu pôsobnosti tejto smernice“.
- 4 Z článku 2 ods. 2 písm. d) tejto smernice vyplýva, že táto smernica sa nevzťahuje na služby v oblasti dopravy, vrátane prístavných služieb, ktoré patria do pôsobnosti hlavy V tretej časti Zmluvy o ES, teraz hlavy VI tretej časti Zmluvy o FEÚ.
- 5 Kapitola IV uvedenej smernice, nazvaná „Voľný pohyb služieb“, obsahuje článok 16, ktorý stanovuje podmienky týkajúce sa práva poskytovateľov služieb slobodne poskytovať služby v inom členskom štáte než v tom, v ktorom sú usadení, a článok 17, ktorý vymenúva výnimky z tohto práva.

Nariadenie (ES) č. 1008/2008

6 V odôvodneniach 10 až 12 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 z 24. septembra 2008 o spoločných pravidlách prevádzky leteckých dopravných služieb v Spoločenstve (Ú. v. EÚ L 293, 2008, s. 3) sa uvádza:

„(10) V snahe dobudovať vnútorný letecký trh by sa mali zrušiť stále existujúce obmedzenia platné medzi členskými štátmi, ako sú napr. obmedzenia pri spoločnom označovaní liniek na trasách do tretích krajín alebo pri stanovovaní cien na trasách do tretích krajín s medzipristátím v inom členskom štáte...

(11) Aby sa zohľadnili osobitné vlastnosti a obmedzenia najodľahlejších regiónov, najmä ich odľahlosť, izolovanosť a malá rozloha, ako aj potreba ich riadneho prepojenia s centrálnymi regiónmi Spoločenstva, osobitné opatrenia týkajúce sa pravidiel počas platnosti zmlúv na záväzky služby vo verejnom záujme, ktoré sa vzťahujú na trasy do takých regiónov, by preto mohli byť odôvodnené.

(12) Podmienky, za ktorých sa ukladajú záväzky služby vo verejnom záujme, by sa mali definovať jasne a jednoznačne a príslušné postupy verejnej súťaže by mali umožniť účasť na verejnej súťaži dostatočnému počtu konkurentov. Komisia by mala mať k dispozícii toľko informácií, aby mohla posúdiť ekonomické opodstatnenie záväzkov služby vo verejnom záujme v jednotlivých prípadoch.“

7 Článok 2 tohto nariadenia, nazvaný „Vymedzenie pojmov“, stanovuje:

„Na účely tohto nariadenia:

1. ‚prevádzková licencia‘ znamená oprávnenie udelené príslušným licenčným úradom podniku, ktorým sa povoľuje poskytovať letecké dopravné služby, ako je uvedené v prevádzkovej licencií;

...

8. ‚osvedčenie leteckého prevádzkovateľa (AOC)‘ znamená osvedčenie vydané podniku podľa príslušných ustanovení právnych predpisov Spoločenstva, prípadne vnútroštátnych právnych predpisov, v ktorom sa potvrdzuje, že prevádzkovateľ má profesionálnu spôsobilosť a organizáciu na zaistenie bezpečnosti činností špecifikovaných v osvedčení;

9. ‚účinná kontrola‘ znamená vzťah, ktorý tvoria práva, kontrakty alebo iné prostriedky, ktoré buď samostatne, alebo spoločne a s ohľadom na vecné skutočnosti alebo právnu úpravu umožňujú priamo alebo nepriamo použiť rozhodujúci vplyv na podnik, najmä:

a) právo použiť všetok alebo časť majetku podniku;

b) práva alebo zmluvy, ktoré poskytujú rozhodujúci vplyv na zloženie, voľby alebo rozhodnutia orgánov podniku alebo inak poskytujú rozhodujúci vplyv na riadenie obchodnej činnosti podniku;

10. ‚letecký dopravca‘ znamená podnik s platnou prevádzkovou licenciou alebo jej rovnocenným dokladom;

11. ‚letecký dopravca Spoločenstva‘ znamená leteckého dopravcu s platnou prevádzkovou licenciou, udelenou príslušným licenčným úradom v súlade s kapitolou II;

...

14. ‚prepravné právo‘ znamená právo vykonávať leteckú dopravnú službu medzi dvoma letiskami Spoločenstva;

...

26. ‚hlavné miesto podnikania‘ znamená ústredie alebo sídlo leteckého dopravcu Spoločenstva v členskom štáte, v ktorom sa vykonávajú hlavné finančné operácie a prevádzková kontrola vrátane riadenia letovej spôsobilosti leteckého dopravcu Spoločenstva.“

8 Kapitola II nariadenia č. 1008/2008, nazvaná „Prevádzková licencia“, obsahuje článok 4, ktorý stanovuje:

„Príslušný licenčný úrad členského štátu udelí prevádzkovú licenciu podniku za predpokladu, že:

a) jeho hlavné miesto podnikania sa nachádza v tomto členskom štáte;

b) je držiteľom platného AOC vydaného vnútroštátnym orgánom toho istého členského štátu, ktorého príslušný licenčný úrad je zodpovedný za udelenie, odmietnutie, zrušenie alebo pozastavenie prevádzkovej licencie dopravcu Spoločenstva;

...

f) členské štáty a/alebo štátni príslušníci členských štátov vlastnia viac ako 50 % podniku a účinne ho riadia, či už priamo, alebo nepriamo, prostredníctvom jedného alebo viacerých sprostredkovateľských podnikov, pokiaľ nie je ustanovené inak v dohode s treťou krajinou, ktorej je Spoločenstvo zmluvnou stranou;

...“

9 Článok 8 ods. 1, 5 a 7 nariadenia č. 1008/2008 stanovuje:

„1. Prevádzková licencia bude platná, pokiaľ letecký dopravca Spoločenstva spĺňa požiadavky tejto kapitoly.

Letecký dopravca Spoločenstva je kedykoľvek schopný preukázať na požiadanie príslušného licenčného úradu, že spĺňa všetky požiadavky tejto kapitoly.

...

5. Letecký dopravca Spoločenstva musí oznámiť príslušnému licenčnému úradu:

...

b) vopred akékoľvek zamýšľané zlúčenia alebo akvizície

...

7. Čo sa týka leteckých dopravcov Spoločenstva, ktorým udelil licenciu príslušný licenčný úrad, tento úrad rozhodne, či bude prevádzková licencia opätovne predložená na schválenie v prípade zmeny jedného alebo viacerých prvkov, ktoré majú vplyv na právnu situáciu leteckého dopravcu Spoločenstva, a to najmä v prípade zlúčenia podnikov alebo ich prevzatia.

...“

10 Článok 15 uvedený v kapitole III nariadenia č. 1008/2008, nazvanej „Prístup k trasám“, stanovuje:

„1. Leteckí dopravcovia Spoločenstva majú právo prevádzkovať letecké dopravné služby vnútri Spoločenstva.

2. Členské štáty nepodmienia prevádzku leteckých dopravných služieb vnútri Spoločenstva vykonávanú leteckým dopravcom Spoločenstva žiadnym povolením ani oprávnením. Členské štáty nebudú vyžadovať od leteckých dopravcov Spoločenstva, aby predložili dokumenty alebo informácie, ktoré už poskytli príslušnému licenčnému úradu, za predpokladu, že príslušné informácie možno získať od príslušného licenčného úradu v primeranom čase.

...“

11 Uvedený článok 15 vo svojich odsekoch 4 a 5 stanovuje pravidlá v oblasti dohôd o spoločnom označovaní liniek, ktoré môžu uzatvárať leteckí dopravcovia Spoločenstva.

12 Článok 16 nariadenia č. 1008/2008, nazvaný „Všeobecné zásady záväzkov služby vo verejnom záujme“, ktorý je tiež uvedený v kapitole III tohto nariadenia, vo svojich odsekoch 1 a 4 stanovuje:

„1. Členský štát po konzultáciách s inými dotknutými členskými štátmi a po tom, ako informoval Komisiu, dotknuté letiská a leteckých dopravcov vykonávajúcich prevádzku na danej trase, môže uložiť záväzok služby vo verejnom záujme vo vzťahu k pravidelným leteckým dopravným službám medzi letiskom v Spoločenstve a letiskom obsluhujúcim okrajovú alebo rozvojovú oblasť na jeho území alebo na málo využívanú trasu k akémukoľvek letisku na jeho území, ak sa takáto trasa považuje za životne dôležitú pre hospodársky a sociálny rozvoj regiónu, ktorý letisko obsluhuje. Tento záväzok sa uloží len v rozsahu nevyhnutne potrebnom na minimálne zabezpečenie pravidelných leteckých dopravných služieb, tak aby na tejto trase z hľadiska nadväznosti, pravidelnosti, cien alebo minimálnej kapacity vyhovovali štandardom, ktoré by leteckí dopravcovia nesplnili, ak by sledovali výhradne svoje ekonomické záujmy.

Pevné štandardy uložené v súvislosti s trasou, na ktorú sa vzťahuje tento záväzok služby vo verejnom záujme, sa stanovujú transparentným a nediskriminačným spôsobom.

...

4. Ak členský štát zamýšľa uložiť záväzok služby vo verejnom záujme, oznámi znenie plánovaného uloženia záväzku služby vo verejnom záujme Komisii, ostatným dotknutým členským štátom, dotknutým letiskám a leteckým dopravcom vykonávajúcim prevádzku na príslušnej trase.

Komisia uverejní v *Úradnom vestníku Európskej únie* oznámenie, v ktorom sa:

- a) určia dve letiská spojené príslušnou trasou s prípadnými medzipristátiami;
- b) uvedie deň nadobudnutia účinnosti záväzku služby vo verejnom záujme a
- c) uvedie úplná adresa, na ktorej dotknutý členský štát bezodkladne a bezplatne sprístupní dané znenie a relevantné informácie a/alebo dokumentáciu súvisiacu so záväzkom služby vo verejnom záujme.“

Portugalské právo

13 Zákonným dekrétom č. 181-A/2014 z 24. decembra 2014 (*Diário da República* 1. séria, č. 248, z 24. decembra 2014), Rada ministrov rozhodla o procese reprivatizácie spoločnosti TAP, ktorý spočíval predovšetkým v priamom tzv. „referenčnom“ predaji zodpovedajúcom maximálne 61 % akcií materskej spoločnosti spoločnosti TAP, ktorou je holdingová spoločnosť TAP – Transportes Aéreos Portugueses SGPS SA (ďalej len „TAP SGPS“).

14 V odôvodneniach tohto zákonného dekrétu sa okrem iného uvádza:

„Ide o podnik s veľmi silnými väzbami na krajinu, ktoré by sa mali zachovať, a je teda potrebné sa zamerať na zachovanie jeho charakteristického poslania, a síce byť ‚vlajkovou spoločnosťou‘. Vláda sa domnieva, že proces reprivatizácie spoločnosti TAP musí rešpektovať strategický význam ‚národného operačného strediska (hub)‘ ako základného článku pre vzťahy medzi Európou, Afrikou a Latinskou Amerikou, pričom letecká prevádzka spoločnosti TAP je jeho významnou súčasťou, a to tiež vzhľadom na význam vnútroštátnych liniek, predovšetkým tých, ktoré zabezpečujú spojenie medzi pevninou a ostrovmi a ktoré sú nevyhnutné na podporu územnej a sociálnej súdržnosti a hospodárskeho rozvoja.“

15 Článok 4 ods. 3 zákonného dekrétu č. 181-A/2014 vymenúva určité kritériá výberu ponúk na kúpu na účely pripustenia potenciálnych nadobúdateľov k účasti na ďalších fázach procesu priameho predaja a na účely výberu ponúk. Stanovuje, že ostatné zodpovedajúce špecifické podmienky budú stanovené rozhodnutím Rady ministrov.

16 Podľa článku 8 tohto zákonného dekrétu, nazvaného „Právna úprava“:

„1. Konečné a konkrétne podmienky operácií, ktoré sa majú vykonať v rámci procesu reprivatizácie spoločnosti TAP SGPS, a výkon právomocí zverených Rade ministrov v rámci tohto dekrétu budú stanovené prijatím jednej alebo viacerých rezolúcií.

2. Pokiaľ ide o priamy referenčný predaj, Rade ministrov prislúcha najmä:

a) schváliť súťažné podklady, ktoré vymedzia špecifické podmienky týchto operácií, a podrobiť akcie získané alebo upísané režimu nescudziteľnosti;

...“

17 Na základe článku 8 zákonného dekrétu č. 181-A/2014 Rada ministrov prijala 15. januára 2015 rozhodnutie č. 4-A/2015 (*Diário da República* 1. séria, č. 13, z 20. januára 2015), ktoré predovšetkým obsahuje súťažné podklady upravujúce priamy referenčný predaj, ktoré sú uvedené v prílohe I tohto rozhodnutia a sú jeho neoddeliteľnou súčasťou (ďalej len „súťažné podklady“).

18 Článok 1 súťažných podkladov, nazvaný „Predmet“, stanovuje:

„1. Tieto súťažné podklady upravujú spôsob a podmienky priameho referenčného predaja akcií zodpovedajúcich základnému imaniu spoločnosti [TAP SGPS], ktorý sa má uskutočniť v rámci procesu nepriamej reprivatizácie základného imania spoločnosti [TAP]...“

2. Priamy referenčný predaj zahŕňa prevod jedného alebo viacerých nedeliteľných súborov akcií zodpovedajúcich základnému imaniu spoločnosti [TAP SGPS] na jedného alebo viacerých domácich alebo zahraničných investorov, ktorý sa uskutoční jednotlivo alebo spoločne, na základe rokovacieho konania.

3. Priamy referenčný predaj akcií uvedený v predchádzajúcom odseku sa dohodne s jedným alebo viacerými uchádzačmi, ktorí budú vybratí ako nadobúdatelia akcií, ktoré sú predmetom priameho predaja.

4. V rámci priameho referenčného predaja budú akcie, ktoré kúpi jeden alebo viacerí vybratí uchádzači, predávané spoločnosťou Parpública – Participações Públicas SGPS S.A.“

19 Podľa článku 5 súťažných podkladov, nazvaného „Kritériá výberu“:

„Kritériá výberu jedného alebo viacerých subjektov, ktoré kúpia akcie uvedené v článku 1 ods. 2, sú tieto:

a) možnosť prispieť k posilneniu hospodárskej a finančnej kapacity spoločností [TAP SGPS] a [TAP SA] a ich kapitálovej štruktúry..., a prispieť tak k trvalej udržateľnosti a zhodnocovaniu uvedených podnikov a k rozvoju ich činnosti, ako aj k ochrane hodnoty a relatívnej váhy zvyšného kapitálu, ktorý je vo vlastníctve štátu, a hodnoty predajnej opcie;

...

c) predloženie a záruka vykonania vhodného a koherentného strategického plánu, ktorý zohľadní ochranu a podporu rastu spoločnosti [TAP SA] a zabezpečí splnenie cieľov procesu reprivatizácie stanovených vládou, podpora posilnenia jej konkurenčného postavenia, ktoré uvedená spoločnosť zaujíma ako prevádzkovateľ leteckej dopravy v celosvetovom meradle na súčasných aj nových trhoch, zachovanie integrity, podnikateľskej identity a samostatnosti skupiny TAP, najmä tým, že bude chránená značka TAP a jej spojitosť s Portugalskom a že bude zaručené, že skupina TAP bude mať aj naďalej sídlo a skutočné vedenie v Portugalsku; podpora zachovania a rozvoja prevádzkových a obchodných schopností skupiny TAP a zhodnotenie a rozvoj jej ľudských zdrojov;

d) schopnosť zaručiť, aby sa riadne a včas plnili záväzky služby vo verejnom záujme, ktoré má [TAP SA], aj pokiaľ ide o letecké spojenia medzi hlavnými vnútroštátnymi letiskami, a prípadne letiskami autonómnych regiónov, ako aj kontinuitu a posilnenie liniek, ktoré zabezpečujú letecké spojenie s autonómnymi regiónmi, portugalskými spoločenstvami v zahraničí a krajinami a spoločenstvami, v ktorých je portugalčina dorozumievacím alebo úradným jazykom;

e) podpora rastu národného hospodárstva, a to aj pokiaľ ide o zachovanie a rozvoj súčasného národného operačného strediska (*hub*) ako platformy s rozhodujúcim strategickým významom vo vzťahoch medzi Európou, Afrikou a Latinskou Amerikou;

...“

20 Rozhodnutím č. 32-A/2015 z 21. mája 2015 (*Diário da República* 1. séria, č. 98, z 21. mája 2015) Rada ministrov na konci prvej fázy procesu reprivatizácie zaujala stanovisko, že ponuka na kúpu sa mala odmietnuť, lebo nespĺňala všetky podmienky stanovené v súťažných podkladoch, a že ďalší dvaja uchádzači, ktorých ponuka bola v podstate totožná, mali byť pozvaní k účasti na fáze rokovania, ktorá je druhým štádiom procesu reprivatizácie.

21 Rozhodnutím č. 38-A/2015 z 11. júna 2015 (*Diário da República* 1. séria, č. 113, z 12. júna 2015) bolo viacero spoločností patriacich skupine Gateway vybraných na uskutočnenie nákupu akcií predstavujúcich 61 % základného imania spoločnosti TAP SGPS. Závazná vylepšená ponuka predložená týmito spoločnosťami sa považovala za ponuku, ktorá lepšie spĺňa kritériá výberu uvedené v článku 5 súťažných podkladov, predovšetkým pokiaľ ide o možnosť prispieť k posilneniu hospodárskej a finančnej kapacity skupiny TAP.

- 22 Dňa 24. júna 2015 bola podpísaná zmluva, ktorou Parpública – Participações Públicas SGPS SA (ďalej len „Parpública“) udelila svoj súhlas s predajom 61 % základného imania spoločnosti TAP SGPS spoločnostiam skupiny Gateway za cenu 10 miliónov eur. Tento predaj podliehal určitým podmienkam, ktoré mali byť splnené najneskôr do 24. júna 2016.
- 23 Rozhodnutím č. 30/2016 z 19. mája 2016 (*Diário da República* 1. séria, č. 99, z 23. mája 2016) Rada ministrov vzala na vedomie memorandum o porozumení podpísané 6. februára 2016 medzi portugalským štátom a spoločnosťou Atlantic Gateway SGPS Lda, v ktorom boli nanovo definované podrobnosti a podmienky účasti portugalského štátu na vlastníckej štruktúre spoločnosti TAP SGPS. V tejto dohode prvá z týchto spoločností súhlasila s tým, aby sa spoločnosti Parpública opätovne predalo také množstvo akcií, ktoré bude potrebné na zabezpečenie toho, aby portugalský štát vlastnil 50 % základného imania spoločnosti TAP SGPS.
- 24 Podľa tejto dohody spoločnosti skupiny Gateway vlastní 45 % základného imania spoločnosti TAP SGPS, portugalský štát 50 % jeho základného imania a zostávajúcich 5 % je vo vlastníctve zamestnancov skupiny TAP.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 25 APP a i. podali žalobu na vnútroštátny súd, a to Supremo Tribunal Administrativo (Najvyšší správny súd, Portugalsko), ktorou sa domáhali, aby sa určila neplatnosť alebo zrušilo rozhodnutie Rady ministrov č. 4-A/2015 z 15. januára 2015, a to v rozsahu, v akom obsahuje súťažné podklady upravujúce priamy referenčný predaj akcií zodpovedajúcich maximálne 61 % základného imania spoločnosti TAP SGPS.
- 26 Na tento účel APP a i. predovšetkým tvrdia, že článok 5 písm. c) súťažných podkladov je z dôvodu, že vyžaduje ponechanie sídla a skutočného vedenia skupiny TAP v Portugalsku, v rozpore s článkami 49 a 54 ZFEÚ, ďalej, že článok 5 písm. d) súťažných podkladov je z dôvodu, že kupujúcemu akcií ukladá, aby splnil záväzky služby vo verejnom záujme, v rozpore s článkami 56 a 57 ZFEÚ, ako aj s článkami 16 a 17 smernice 2006/123, a napokon, že článok 5 písm. e) súťažných podkladov je v rozsahu, v akom vyžaduje zachovanie a rozvoj súčasného národného operačného strediska (*hub*), v rozpore s článkami 56 a 57 ZFEÚ, ako aj s článkami 16 a 17 tejto smernice.
- 27 Za týchto podmienok Supremo Tribunal Administrativo (Najvyšší správny súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Povoľuje právo Únie, a najmä články 49 a 54 ZFEÚ a zásady, ktoré z nich vyplývajú, aby pri realizácii procesu nepriamej reprivatizácie základného imania spoločnosti s verejnou kapitálovou účasťou, ktorej predmetom činnosti je prevádzkovanie leteckej dopravy, bola v dokumentácii, v ktorej je tento proces upravený, stanovená požiadavka, aby sa sídlo a skutočné vedenie uvedenej spoločnosti naďalej nachádzali v členskom štáte, v ktorom bola táto spoločnosť založená, a to ako kritérium výberu ponúk potenciálnych investorov na kúpu akcií a výberu návrhov v rámci zadávacieho konania?
2. Povoľuje právo Únie, a najmä články 56 a 57 ZFEÚ a zásady, ktoré z nich vyplývajú, ako aj zásady zákazu diskriminácie, proporcionality a nevyhnutnosti, aby sa pri realizácii procesu nepriamej reprivatizácie základného imania uvedenej spoločnosti v dokumentácii, v ktorej je tento proces upravený, stanovila požiadavka, aby nadobúdateľ plnil záväzky služby vo verejnom záujme, a to ako kritérium výberu ponúk potenciálnych investorov na kúpu akcií a výberu návrhov v rámci zadávacieho konania?

3. Povoľuje právo Únie, a najmä články 56 a 57 ZFEÚ a zásady, ktoré z nich vyplývajú, aby sa pri realizácii procesu nepriamej reprivatizácie základného imania uvedenej spoločnosti v dokumentácii, v ktorej je tento proces upravený, stanovila požiadavka, aby nadobúdateľ zachoval a rozvíjal súčasné národné operačné stredisko (*hub*), a to ako kritérium výberu ponúk potenciálnych investorov na kúpu akcií a výberu návrhov v rámci zadávacieho konania?
4. S prihliadnutím na činnosť, ktorú vykonáva uvedená spoločnosť, a na to, že prevod jej základného imania je predmetom procesu reprivatizácie, má sa vychádzať z toho, že táto činnosť predstavuje službu na vnútornom trhu, na ktorú sa vzťahujú ustanovenia smernice [2006/123], s ohľadom na výnimku stanovenú v článku 2 ods. 2 písm. d) uvedenej smernice, ktorá sa týka služieb v oblasti dopravy? Spadá teda aj tento proces do pôsobnosti uvedenej smernice?
5. V prípade kladnej odpovede na [štvrtú otázku], pripúšťajú články 16 a 17 tejto smernice, aby sa pri realizácii procesu nepriamej reprivatizácie základného imania uvedenej spoločnosti v dokumentácii, v ktorej je tento proces upravený, stanovila požiadavka, aby nadobúdateľ plnil záväzky služby vo verejnom záujme, a to ako kritérium výberu ponúk potenciálnych investorov na kúpu akcií a výberu návrhov v rámci zadávacieho konania?
6. V prípade kladnej odpovede na [štvrtú otázku], pripúšťajú články 16 a 17 tejto smernice, aby sa pri realizácii procesu nepriamej reprivatizácie základného imania uvedenej spoločnosti v dokumentácii, v ktorej je tento proces upravený, stanovila požiadavka, aby nadobúdateľ zachoval a rozvíjal súčasné národné operačné stredisko (*hub*), a to ako kritérium výberu ponúk potenciálnych investorov na kúpu akcií a výberu návrhov v rámci zadávacieho konania?“

O prejudiciálnych otázkach

O štvrtej až šiestej otázke

- 28 Svojou štvrtou až šiestou otázkou, ktoré treba preskúmať spoločne a ako prvé v poradí, sa vnútroštátny súd, ktorý sa odvoláva na činnosť spoločnosti TAP v oblasti služieb leteckej dopravy, pýta na relevantnosť smernice 2006/123 na účely poskytnutia odpovede na položené otázky, a to v rozsahu, v akom sa týkajú súladu záväzkov služby vo verejnom záujme a povinnosti zachovať a rozvíjať súčasné národné operačné stredisko (*hub*), ktorých splnenie bolo uložené v rámci procesu nepriamej reprivatizácie tejto spoločnosti, s právom Únie.
- 29 V tejto súvislosti treba konštatovať, že také poskytovanie služieb v odvetví leteckej dopravy, ako je hlavná činnosť spoločnosti TAP, sa musí kvalifikovať ako „služba v oblasti dopravy“ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. d) smernice 2006/123 v spojení s odôvodnením 21 tejto smernice, na ktorú sa táto smernica neuplatňuje (pozri v tomto zmysle rozsudok z 20. decembra 2017, Asociación Profesional Elite Taxi, C-434/15, EU:C:2017:981, bod 36).
- 30 Túto kvalifikáciu podporuje aj judikatúra Súdneho dvora, podľa ktorej pojem „služba v oblasti dopravy“ zahŕňa nielen dopravné služby ako také, ale aj každú službu, ktorá je neoddeliteľne spätá s fyzickým aktom presunu osôb alebo tovaru z jedného miesta na druhé prostredníctvom dopravného prostriedku (rozsudok z 20. decembra 2017, Asociación Profesional Elite Taxi, C-434/15, EU:C:2017:981, bod 41 a citovaná judikatúra).
- 31 Nie je preto potrebné preskúmať piatu a šiestu otázku, ktoré sa konkrétne týkajú zlučiteľnosti podmienok stanovených v súťažných podkladoch, ktoré v rámci pokračovania činnosti spoločnosti TAP v oblasti leteckej dopravy po jej reprivatizácii vyžadujú splnenie určitých povinností týkajúcich sa záväzkov služby vo verejnom záujme, ako aj povinnosti zachovať a rozvíjať národné operačné stredisko (*hub*) tejto spoločnosti, s článkami 16 a 17 smernice 2006/123.

- 32 No vzhľadom na to, že Súdny dvor môže zo všetkých informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom vyvodit', ktoré normy a zásady práva Únie si s prihliadnutím na predmet sporu vo veci samej vyžadujú výklad (rozsudok zo 16. júla 2015, Abcur, C-544/13 a C-545/13, EU:C:2015:481, bod 34), treba uviesť, že na účely posúdenia zlučiteľnosti podmienok stanovených v súťažných podkladoch s právom Únie môže byť relevantné nariadenie č. 1008/2008, a to v rozsahu, v akom stanovuje spoločné pravidlá na prevádzkovanie leteckých dopravných služieb v Únii.
- 33 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na štvrtú otázku odpovedať tak, že smernica 2006/123 sa má vykladať v tom zmysle, že je irelevantná na účely posúdenia súladu určitých požiadaviek týkajúcich sa činnosti leteckej dopravnej spoločnosti, ktoré sú uložené nadobúdateľovi kvalifikovaného podielu na základnom imaní tejto spoločnosti, a to najmä požiadavky, podľa ktorej je tento nadobúdateľ povinný plniť záväzky služby vo verejnom záujme, ako aj zachovať a rozvíjať národné operačné stredisko (*hub*) tejto spoločnosti, s právom Únie.

O prvej a tretej otázke

Úvodné poznámky

- 34 Svojou prvou až treťou otázkou, ktoré treba skúmať spoločne a v druhom rade, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sú určité „kritériá“ uvedené v súťažných podkladoch pre výber nadobúdateľa podielu predstavujúceho maximálne 61 % základného imania holdingovej spoločnosti v rámci procesu reprivatizácie jej dcérskej spoločnosti, ktorá vykonáva svoju činnosť v oblasti leteckej dopravy, a konkrétne požiadavky týkajúce sa záväzkov služby vo verejnom záujme prislúchajúcich tejto dcérskej spoločnosti a povinnosti ponechať sídlo a skutočné vedenie skupiny, do ktorej tieto spoločnosti patria, v dotknutom členskom štáte, ako aj povinnosti zachovať a rozvíjať súčasné národné operačné stredisko (*hub*), zlučiteľné so základnými slobodami, ktoré zaručujú Zmluvy.
- 35 V tejto súvislosti treba najskôr uviesť, že Parpública, verejný podnik, ktorý tento podiel predal a drží podiel, ktorý si ponechal portugalský štát, vo svojich písomných pripomienkach, ako aj na pojednávaní na Súdnom dvore, tvrdil, že vnútroštátny súd vo svojej prvej až tretej otázke nesprávne kvalifikoval uvedené kritériá ako „požiadavky“. Ide totiž len o súbor kritérií, ktoré sa zohľadňujú pri posudzovaní rôznych ponúk na nákup, pričom potenciálny nadobúdateľ dotknutého podielu nemusí byť nevyhnutne povinný splniť všetky tieto kritériá. Portugalská vláda takisto spochybnila záväznú povahu uvedených kritérií.
- 36 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sú v rámci postupu stanoveného v článku 267 ZFEÚ úlohy Súdneho dvora a vnútroštátneho súdu jasne oddelené. Súdnemu dvoru prislúcha vyložiť ustanovenia práva Únie, avšak výklad vnútroštátnych právnych predpisov prináleží len vnútroštátnemu súdu. Súdny dvor teda musí vychádzať z výkladu vnútroštátneho práva, ktorý mu poskytol uvedený vnútroštátny súd (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky z 11. septembra 2014, Essent Belgium, C-204/12 až C-208/12, EU:C:2014:2192, bod 52, a z 28. júla 2016, Astone, C-332/15, EU:C:2016:614, bod 24).
- 37 Okrem toho záväzná povaha kritérií vymenovaných v súťažných podkladoch je podľa všetkého potvrdená v článku 1 ods. 1 týchto podkladov, ktorý stanovuje, že tieto súťažné podklady „upravujú spôsob a podmienky priameho referenčného predaja akcií zodpovedajúcich základnému imaniu spoločnosti [TAP SGPS], ktorý sa má uskutočniť v rámci procesu nepriamej reprivatizácie základného imania spoločnosti [TAP]“.

- 38 Zdá sa, že je ťažko spochybniteľné, že tieto kritériá môžu byť záväzné pre nadobúdateľa dotknutého podielu, keďže v zásade povedú každého uchádzača, ktorý sa zúčastňuje na procese reprivatizácie, aby sa v čase predloženia svojej ponuky na nákup zaviazal plniť všetky povinnosti vyplývajúce z uvedených kritérií.
- 39 Okrem toho zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že po výbere nadobúdateľa uvedeného podielu sa uzatvorili dohody, v ktorých sa tento nadobúdateľ zmluvne zaviazal, že bude tieto povinnosti plniť.
- 40 Ďalej treba uviesť, že vnútroštátny súd požiadal Súdny dvor, aby preskúmal požiadavku uvedenú v súťažných podkladoch, ktorá spočíva v ponechaní sídla a skutočného vedenia v dotknutom členskom štáte, s ohľadom na ustanovenia Zmluvy o FEÚ v oblasti slobody usadiť sa, a požiadavky v súťažných pokladoch týkajúce sa plnenia záväzkov služby vo verejnom záujme a zachovania a rozvoja súčasného súčasné národného operačného strediska (*hub*) s ohľadom na ustanovenia Zmluvy o FEÚ v oblasti slobodného poskytovania služieb.
- 41 Tieto odlišné požiadavky sú pritom kladené na hospodárske subjekty, ktoré si želajú byť vybrané ako nadobúdatelia podielu, na ktorý sa vzťahuje dotknutý proces reprivatizácie, a majú teda v úmysle usadiť sa v Portugalsku. Uvedené požiadavky tak majú predovšetkým vplyv na slobodu uchádzača usadiť sa, hoci majú takisto nepriamy vplyv na služby poskytované spoločnosťou TAP.
- 42 Navyše treba tie isté požiadavky posúdiť len z hľadiska slobody usadiť sa, a nie z hľadiska voľného pohybu kapitálu.
- 43 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora totiž platí, že na vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá sa použije len v prípade podielov umožňujúcich vykonávať nepochybný vplyv na rozhodnutia spoločnosti a určovať jej činnosti, sa vzťahuje sloboda usadiť sa (rozsudky z 13. apríla 2000, Baars, C-251/98, EU:C:2000:205, bod 22, a z 10. júna 2015, X, C-686/13, EU:C:2015:375, bod 18).
- 44 V prejednávanej veci je pritom nadobudnutie podielu predstavujúceho 61 % základného imania spoločnosti TAP SGPS po dokončení procesu reprivatizácie, o ktorý ide vo veci samej, podľa všetkého postačujúce na to, aby dotknutý akcionár mohol vykonávať skutočný vplyv na riadenie a kontrolu tejto spoločnosti, a teda aj jej dcérskej spoločnosti TAP. Zdá sa, že tak je to aj po zmene vlastnickej štruktúry spoločnosti TAP SGPS, v dôsledku ktorej sa tento podiel vo výške 61 % znížil na 45 %, pričom portugalský štát odkúpil akcie nevyhnutné na zvýšenie svojho podielu z 34 % na 50 %.
- 45 Napokon pokiaľ ide o relevantnosť článku 345 ZFEÚ, na ktorý odkazuje Parpública, ako aj talianska vláda vo svojich písomných pripomienkach, ktoré predložili Súdnemu dvoru, je pravda, že na požiadavky stanovené v súťažných podkladoch sa vzhľadom na to, že upravujú reprivatizáciu verejného podniku, ktorý je úplne vlastnený členským štátom, vzťahuje tejto článok.
- 46 Z ustálenej judikatúry Súdneho dvora však vyplýva, že účelom článku 345 ZFEÚ nie je totiž to, aby sa vlastnícke vzťahy existujúce v členských štátoch vyňali z pôsobnosti základných pravidiel Zmluvy o FEÚ, a to predovšetkým z pravidiel zákazu diskriminácie, slobody usadiť sa alebo voľného pohybu kapitálu (rozsudok z 22. októbra 2013, Essent a i., C-105/12 až C-107/12, EU:C:2013:677, bod 36, ako aj citovaná judikatúra).

O existencii obmedzení slobody usadiť sa

- 47 Pokiaľ ide najskôr o požiadavku, že nadobúdateľ je povinný splniť záväzky služby vo verejnom záujme, o ktoré ide vo veci samej, treba pripomenúť, že podľa článku 5 písm. d) súťažných podkladov sa táto požiadavka týka „schopnosti zaručiť, aby sa riadne a včas plnili záväzky služby vo verejnom záujme, ktoré má [TAP SA], aj pokiaľ ide o letecké spojenia medzi hlavnými vnútroštátnymi letiskami,

a prípadne letiskami autonómnych regiónov, ako aj kontinuitu a posilnenie liniek, ktoré zabezpečujú letecké spojenie s autonómnymi regiónmi, portugalskými spoločenstvami v zahraničí a krajinami a spoločenstvami, v ktorých je portugalsčina dorozumievacím alebo úradným jazykom“.

- 48 V tomto kontexte je nesporné, že pokiaľ ide o pravidelné letecké linky medzi Portugalskom a jeho autonómnymi regiónmi, akými sú najvzdialenejšie regióny Azorských ostrovov alebo ostrova Madeira, tento členský štát v minulosti uložil leteckým dopravcom obsluhujúcim tieto letecké spojenia povinnosť plniť záväzky služby vo verejnom záujme, na ktoré sa podľa článku 16 ods. 4 nariadenia č. 1008/2008 vzťahovalo oznámenie uverejnené v *Úradnom vestníku Európskej únie*. Zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, navyše vyplýva, že súlad týchto záväzkov s hmotnoprávnymi a procesnými požiadavkami stanovenými v článkoch 16 a 17 tohto nariadenia nebol spochybný.
- 49 Podľa ustálenej Súdneho dvora pritom platí, že akékoľvek vnútroštátne opatrenie prijaté v oblasti, ktorá bola predmetom úplnej harmonizácie na úrovni Únie, sa musí posudzovať s ohľadom na ustanovenia tohto harmonizačného opatrenia a nie s ohľadom na ustanovenia primárneho práva (rozsudky zo 17. novembra 2015, *RegioPost*, C-115/14, EU:C:2015:760, bod 57, a zo 7. septembra 2017, *Eqiom a Enka*, C-6/16, EU:C:2017:641, bod 15, ako aj citovaná judikatúra).
- 50 V tejto súvislosti treba konštatovať, že pokiaľ ide o záväzky služby vo verejnom záujme v odvetví služieb leteckej dopravy, články 16 až 18 nariadenia č. 1008/2008 vykladané s ohľadom na odôvodnenie 12 tohto nariadenia predstavujú tým, že podrobne upravujú hmotnoprávne a procesné podmienky, ktoré sa musia splniť, aby sa mohli záväzky služby vo verejnom záujme uložiť, a tým, že navyše stanovujú postup nového preskúmania týchto záväzkov po ich uložení, úplnú harmonizáciu.
- 51 Osobitne z článku 16 ods. 1 uvedeného nariadenia vyplýva, že členský štát môže záväzky služby vo verejnom záujme uložiť len na určitých leteckých spojeniach v rámci Únie, a to najmä na spojeniach medzi letiskom v Únii a letiskom obsluhujúcim okrajový región na jej území.
- 52 Z toho vyplýva, že pokiaľ sa článok 5 písm. d) súťažných podkladov obmedzuje na požiadavku, aby nový akcionár, ktorý bude vybraný na konci procesu reprivatizácie, o ktorý ide vo veci samej, dodržiaval prípadné záväzky služby vo verejnom záujme uložené spoločnosti TAP v súlade s podmienkami stanovenými v článkoch 16 a 17 nariadenia č. 1008/2008, je toto vnútroštátne opatrenie v súlade s právom Únie bez toho, aby bolo potrebné ho posudzovať s ohľadom na primárne právo, a osobitne s ohľadom na slobodu usadiť sa.
- 53 Pokiaľ ide ďalej o záväzky vyplývajúce z článku 5 písm. c) a e) súťažných podkladov uložené nadobúdateľovi podielu, ktorý je predmetom procesu reprivatizácie, o ktorý ide vo veci samej, a spočívajúce v ponechaní sídla a skutočného vedenia v Portugalsku, ako aj v zachovaní a rozvoji súčasného národného operačného strediska (*hub*), treba konštatovať, že tieto vnútroštátne opatrenia sa netýkajú oblasti harmonizovanej nariadením č. 1008/2008, takže sa musia posúdiť s ohľadom na primárne právo Únie, t. j. v prejednávanej veci s ohľadom na slobodu usadiť sa.
- 54 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že za „obmedzenia slobody usadiť sa“ v zmysle článku 49 ZFEÚ sa majú považovať všetky opatrenia, ktoré výkon tejto slobody zakazujú, bránia mu alebo ho robia menej príťažlivým (pozri najmä rozsudok z 25. októbra 2017, *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16, EU:C:2017:804, bod 46 a citovanú judikatúru).
- 55 Treba pritom konštatovať, že obe požiadavky, o ktoré ide vo veci samej, vyplývajúce z článku 5 písm. c) a e) súťažných podkladov predstavujú obmedzenia slobody usadiť sa, lebo bránia výkonu tejto slobody alebo ho robia menej príťažlivým.

- 56 Tieto požiadavky majú totiž za cieľ zabrániť tomu, aby orgány spoločnosti TAP SGPS v budúcnosti po skončení procesu reprivatizácie a po zmene vlastnickej štruktúry, ktorá z tohto procesu vplýva, prijímali určité rozhodnutia, a to najmä rozhodnutia o premiestnení hlavného miesta podnikania alebo operačného strediska (*hub*) dotknutej spoločnosti mimo Portugalska, hoci by takéto rozhodnutia mohli byť v súlade s hospodárskymi záujmami tejto spoločnosti.
- 57 Uvedené požiadavky tak pre nadobúdateľa podielu zodpovedajúceho maximálne 61 % základného imania spoločnosti TAP SGPS znamenajú obmedzenia slobody rozhodovania, ktorou zvyčajne disponujú orgány tejto spoločnosti, ktoré sú porovnateľné s tými, ktoré môžu vyplývať z výkonu výsad členského štátu týkajúcich sa akcií, ktoré tomuto štátu priznávajú osobitné práva nazývané „zlaté akcie“, ktorých cieľom je ochrana všeobecných záujmov (pozri analogicky rozsudok z 28. septembra 2006, Komisia/Holandsko, C-282/04 a C-283/04, EU:C:2006:608, bod 30).
- 58 Pokiaľ ide konkrétne o povinnosť uvedenú v článku 5 písm. c) súťažných podkladov, spočívajúcu v zabezpečení toho, aby bolo sídlo a skutočné vedenie skupiny TAP ponechané v Portugalsku, obmedzujúcu povahu tejto povinnosti nemožno na rozdiel od toho, čo tvrdí Parpública a portugalská vláda, spochybníť na základe rozsudku z 22. decembra 2010, Yellow Cab Verkehrsbetrieb (C-338/09, EU:C:2010:814).
- 59 V tomto rozsudku Súdny dvor okrem iného rozhodol, že povinnosť stanovená pre hospodárske subjekty žiadajúce o koncesiu mať sídlo alebo stálu prevádzkareň na území dotknutého členského štátu, aby mohli na základe koncesie prevádzkovať pravidelnú autobusovú linkovú prepravu osôb, nie je v rozpore s pravidlami práva Únie, pokiaľ sa uplatní po udelení povolenia na prevádzku a predtým, než podnikateľ začne uvedenú linku prevádzkovať.
- 60 V tejto súvislosti Súdny dvor predovšetkým uviedol, že predmetná povinnosť nemôže logicky ako taká predstavovať prekážku alebo obmedzenie slobody usadiť sa, keďže neobsahuje nijaké obmedzenie slobody hospodárskych subjektov usadených v iných členských štátoch založiť agentúry alebo iné organizačné zložky na tomto území (rozsudok z 22. decembra 2010, Yellow Cab Verkehrsbetrieb, C-338/09, EU:C:2010:814, bod 34).
- 61 Treba však konštatovať, že táto povinnosť je zásadne odlišná od povinnosti, ktorá je predmetom sporu vo veci samej a ktorá sa týka ponechania sídla a skutočného vedenia skupiny TAP v Portugalsku, teda hlavného miesta podnikania spoločností, ktoré tvoria túto skupinu. Uvedená povinnosť, ktorá je časovo neobmedzená, nevyžaduje zriadenie novej vedľajšej prevádzky, ale ponechanie existujúceho hlavného miesta podnikania týchto spoločností na území dotknutého členského štátu.
- 62 V súlade s článkami 49 a 54 ZFEÚ pritom takáto povinnosť ponechať hlavné miesto podnikania na území dotknutého členského štátu predstavuje pre spoločnosť založenú v súlade s právnymi predpismi niektorého členského štátu, teda v prejednávanej veci s portugalskými právnymi predpismi, obmedzenie slobody usadiť sa. Táto sloboda zahŕňa právo premiestniť hlavné miesto podnikania spoločnosti do iného členského štátu, čo vyžaduje – ak toto premiestnenie znamená premenu spoločnosti na spoločnosť, na ktorú sa vzťahujú právne predpisy tohto posledného uvedeného členského štátu, a stratu jej pôvodnej štátnej príslušnosti – splnenie podmienok pre založenie spoločnosti, ktoré sú stanovené v právnych predpisoch tohto členského štátu premiestnenia (pozri v tomto zmysle rozsudky z 25. októbra 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, body 33 až 35).

O prípadnom odôvodnení obmedzení slobody usadiť sa

- 63 Ďalšou otázkou je, či povinnosti vyplývajúce z článku 5 písm. c) a e) súťažných podkladov, ktoré sa týkajú ponechania sídla a skutočného vedenia spoločnosti TAP v Portugalsku, ako aj zachovania a rozvoja súčasného národného operačného strediska (*hub*), v súvislosti s ktorými sa zistilo, že predstavujú obmedzenia slobody usadiť sa v prípade nadobúdateľa akcií, ktoré podliehajú procesu

reprivatizácie, o ktorý ide vo veci samej, môžu byť odôvodnené naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu, čo vyžaduje, aby boli schopné zabezpečiť uskutočnenie cieľa sledovaného v prejednávanej veci a nešli nad rámec toho, čo je na dosiahnutie tohto cieľa potrebné (pozri v tomto zmysle najmä rozsudok z 25. októbra 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, bod 52).

- 64 V tejto súvislosti treba v prvom rade odmietnuť tvrdenie holandskej vlády, že povinnosť ponechať sídlo a skutočné vedenie spoločnosti TAP v Portugalsku je odôvodnená s ohľadom na cieľ kontrolovať dodržiavanie povinnosti plniť záväzky služby vo verejnom záujme vyplývajúce z článku 5 písm. d) súťažných podkladov.
- 65 Ako totiž uviedol generálny advokát v bode 85 svojich návrhov, na zabezpečenie takejto kontroly prichádzajú do úvahy opatrenia, ktoré sú menej obmedzujúce voči slobode usadiť sa, ako je napríklad povinnosť mať vedľajšiu prevádzku. Navyše povinnosť každej leteckej dopravnej spoločnosti ponechať svoje hlavné miesto podnikania v členskom štáte len z toho dôvodu, že prevádzkuje letecké spojenie z destinácie alebo do destinácie nachádzajúcej sa na území tohto členského štátu, a na ktorú sa vzťahuje záväzok služby vo verejnom záujme, je zjavne neprimeraná.
- 66 Pokiaľ ide po druhé o určenie naliehavých dôvodov všeobecného záujmu, ktoré by mohli byť prípadne relevantné na odôvodnenie obmedzujúcich opatrení vyplývajúcich z článku 5 písm. c) a e) súťažných podkladov, z preambuly zákonného dekrétu č. 181-A/2014 vyplýva, že súťažné podklady musia zohľadniť skutočnosť, že TAP je „podnik s veľmi silnými väzbami na krajinu, ktoré by sa mali zachovať, a je teda potrebné sa zamerať na zachovanie jeho charakteristického poslania, a to byť ‚vlajkovou spoločnosťou‘“ a že súťažné podklady musia zabezpečiť, aby proces reprivatizácie spoločnosti TAP rešpektoval najmä „strategický význam ‚súčasného národného operačného strediska (hub)‘ ako základného článku pre vzťahy medzi Európou, Afrikou a Latinskou Amerikou, pričom letecká prevádzka spoločnosti TAP je jeho významnou súčasťou“, a to tiež s prihliadnutím na „význam vnútroštátnych liniek, predovšetkým tých, ktoré zabezpečujú spojenie medzi pevninou a ostrovmi, ktoré sú nevyhnutné na podporu územnej a sociálnej súdržnosti a hospodárskeho rozvoja“.
- 67 Tieto všeobecné ciele sú uvedené v článku 5 písm. c) súťažných podkladov, ktorý odkazuje na „predloženie a záruk[u] vykonania vhodného a koherentného strategického plánu, ktorý zohľadní ochranu a podporu rastu spoločnosti TAP a zabezpečí splnenie cieľov procesu reprivatizácie stanovených vládou, podpor[u] posilnenia jej konkurenčného postavenia, ktoré uvedená spoločnosť zaujíma ako prevádzkovateľ leteckej dopravy v celosvetovom meradle na súčasných aj nových trhoch, zachovanie integrity, podnikateľskej identity a samostatnosti skupiny TAP, najmä tým, že bude chránená značka TAP a jej spojitosť s Portugalskom a že bude zaručené, že skupina TAP bude mať aj naďalej sídlo a skutočné vedenie v Portugalsku; podpor[u] zachovania a rozvoja prevádzkových a obchodných schopností [skupiny] TAP a zhodnotenie a rozvoj jej ľudských zdrojov“.
- 68 Tieto všeobecné ciele vyplývajú tiež z článku 5 písm. e) súťažných podkladov, ktorý odkazuje na „podpor[u] rastu národného hospodárstva, a to aj pokiaľ ide o zachovanie a rozvoj súčasného národného operačného strediska (hub) ako platformy s rozhodujúcim strategickým významom vo vzťahoch medzi Európou, Afrikou a Latinskou Amerikou“.
- 69 V tomto kontexte je relevantný aj článok 5 písm. d) súťažných podkladov, ktorý odkazuje na „letecké spojenia medzi hlavnými vnútroštátnymi letiskami, a prípadne letiskami autonómnych regiónov, ako aj [na] kontinuitu a posilnenie liniek, ktoré zabezpečujú letecké spojenie s autonómnymi regiónmi, portugalskými spoločenstvami v zahraničí a krajinami a spoločenstvami, v ktorých je portugalčina dorozumievacím alebo úradným jazykom“.
- 70 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že hoci sa článok 5 písm. c) a e) súťažných podkladov týka cieľov, akými sú ochrana a podpora rastu spoločnosti TAP, posilnenie hospodárskeho postavenia tejto spoločnosti, podpora zachovania a rozvoja operačnej a obchodnej spôsobilosti skupiny TAP a podiel na raste národného hospodárstva, z ustálenej judikatúry vyplýva, že čisto hospodárske dôvody súvisiace

s podporou národného hospodárstva alebo s jeho riadnym fungovaním nemôžu odôvodniť obmedzenia niektorej zo základných slobôd zaručených Zmluvami (pozri najmä rozsudok z 21. decembra 2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, bod 72).

- 71 Ako však v podstate uviedli Parpública a portugalská vláda, článok 5 písm. c) a e) súťažných podkladov, v spojení s článkom 5 písm. d) týchto podkladov, ako aj s preambulou zákonného dekrétu č. 181-A/2014, je v rozsahu, v akom je jeho cieľom zabezpečiť kontinuitu a posilnenie leteckých spojení spoločnosti TAP obsluhujúcich tretie krajiny, ktoré majú osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby s Portugalskom, v ktorých je portugalčina úradným jazykom alebo jedným z úradných jazykov, ako je napríklad Angolská republika, Mozambická republika alebo Brazília federatívna republika, spojený s naliehavým dôvodom verejného záujmu, ktorý môže odôvodniť obmedzenie slobody usadiť sa.
- 72 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že záruka služby vo verejnom záujme môže predstavovať naliehavý dôvod verejného záujmu, ktorý môže odôvodniť obmedzenie niektorej zo základných slobôd zaručených Zmluvami (pozri analogicky rozsudok z 28. septembra 2006, Komisia/Holandsko, C-282/04 a C-283/04, EU:C:2006:608, bod 38).
- 73 Z toho vyplýva, že naliehavým dôvodom verejného záujmu, ktorý je relevantný na účely odôvodnenia obmedzujúcich opatrení vyplývajúcich z článku 5 písm. c) a e) súťažných podkladov, je dôvod spočívajúci v zabezpečení služby vo verejnom záujme, ktorého cieľom je zaručiť dostatok služieb pravidelnej leteckej dopravy do alebo z destinácií nachádzajúcich sa v tretích krajinách, v ktorých je portugalčina dorozumievacím jazykom a s ktorými má Portugalsko osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby.
- 74 Pokiaľ ide po tretie o otázku, či môže byť odôvodnená požiadavka vyplývajúca z článku 5 písm. c) súťažných podkladov, ktorá sa týka ponechania sídla a skutočného vedenia spoločnosti TAP v Portugalsku, treba konštatovať, že ako rovnako uviedol generálny advokát v bode 89 svojich návrhov, táto požiadavka je s ohľadom na uvedený naliehavý dôvod všeobecného záujmu primeraná.
- 75 S výhradou overenia vnútroštátnym súdom totiž zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že boli uzatvorené bilaterálne dohody medzi Portugalskom a niektorými tretími krajinami, medzi ktoré konkrétne patria tretie krajiny, v ktorých je portugalčina dorozumievacím jazykom a ktoré majú s Portugalskou republikou osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby, ako je Angolská republika, Mozambická republika alebo Brazília federatívna republika, pričom tieto dohody podriaďujú dopravné prepravné práva, ktoré má TAP pre letecké spojenia s týmito krajinami, podmienke ponechať hlavné miesto podnikania spoločnosti TAP v Portugalsku.
- 76 S výhradou overenia vnútroštátnym súdom tak z týchto bilaterálnych dohôd vyplýva, že TAP by v prípade premiestnenia hlavného miesta podnikania mimo Portugalska stratila svoje prepravné práva na spojeniach do alebo z destinácií nachádzajúcich sa v týchto tretích krajinách. Zdá sa teda, že taká požiadavka, akou je tá, ktorá vyplýva z článku 5 písm. c) súťažných podkladov, je v rozsahu, v akom ukladá povinnosť ponechať hlavné miesto podnikania spoločnosti TAP v tomto členskom štáte, opatrením, ktoré je schopné reagovať na naliehavý dôvod všeobecného záujmu, ktorého cieľom je zaručiť dostatok služieb pravidelnej leteckej dopravy do a z destinácií nachádzajúcich sa v dotknutých tretích krajinách, v ktorých je portugalčina dorozumievacím jazykom a s ktorými má Portugalsko osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby.
- 77 Okrem toho táto požiadavka nejde nad rámec toho, čo je s ohľadom na uvedený naliehavý dôvod verejného záujmu nevyhnutné, lebo premiestnenie hlavného miesta podnikania spoločnosti TAP mimo Portugalska by v súlade s článkom 8 ods. 1 nariadenia č. 1008/2008 v spojení s článkom 4 písm. a) uvedeného nariadenia viedlo k strate platnosti prevádzkovej licencie a AOC, ktoré spoločnosti TAP vydal príslušný portugalský orgán, čo by bránilo prevádzkovaniu všetkých služieb pravidelnej leteckej

dopravy, vrátane tých do a z destinácií nachádzajúcich sa v dotknutých tretích krajinách, v ktorých je portugalcina dorozumievacím jazykom, v prípade ktorých je nesporné, že predstavujú podstatnú časť činnosti spoločnosti TAP.

- 78 Primeranosť uvedenej požiadavky s ohľadom na naliehavý dôvod všeobecného záujmu, uvedený v bode 73 tohto rozsudku, je navyše potvrdená skutočnosťou, že táto požiadavka nebráni tomu, aby TAP zriadila vedľajšie prevádzky, ako napríklad pobočky alebo dcérske spoločnosti mimo Portugalska.
- 79 Po štvrté vzniká otázka, či je požiadavka vyplývajúca z článku 5 písm. e) súťažných podkladov, týkajúca sa zachovania a rozvoja súčasného národného operačného strediska (*hub*), odôvodnená s ohľadom na cieľ, ktorý spočíva v zabezpečení služby vo verejnom záujme, ktorá má zaručiť dostatok služieb pravidelnej leteckej dopravy do a z destinácií nachádzajúcich sa v tretej krajinách, v ktorých je portugalcina dorozumievacím jazykom a s ktorými má Portugalsko osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby.
- 80 V tejto súvislosti sa nepreukázalo, že by zachovanie organizačného modelu služieb leteckej dopravy súčasného národného operačného strediska (*hub*) bolo nevyhnutné na dosiahnutie cieľa leteckého prepojenia s dotknutými tretími krajinami, v ktorých je portugalcina dorozumievacím jazykom. Nezdá sa, že je *a priori* vylúčené, že tento cieľ možno dosiahnuť aj v prípade, že by sa použil iný organizačný model.
- 81 V každom prípade hoci nemožno vylúčiť ani to, že model súčasného národného operačného strediska (*hub*) môže predstavovať užitočný nástroj na dosiahnutie tohto cieľa, treba konštatovať, že tento model sa uplatní na všetky letecké spojenia a nielen na spojenia z alebo do destinácií, ktoré sa nachádzajú v tretích krajinách, v ktorých je portugalcina dorozumievacím jazykom.
- 82 Z toho vyplýva, že požiadavka spočívajúca v zachovaní a rozvoji súčasného národného operačného strediska (*hub*) ide nad rámec toho, čo je potrebné na dosiahnutie sledovaného cieľa, ktorým je prepojenie s týmito tretími krajinami.
- 83 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú až tretiu otázku odpovedať tak, že článok 49 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby v súťažných podkladoch, ktoré upravujú podmienky, ktorým podlieha proces reprivatizácie leteckej dopravnej spoločnosti, boli zahrnuté:
- požiadavka uložená nadobúdateľovi podielu, na ktorý sa vzťahuje uvedený proces reprivatizácie, aby bol schopný zaručiť, že splní záväzky služby vo verejnom záujme prislúchajúce tejto leteckej dopravnej spoločnosti, a
 - požiadavka uložená uvedenému nadobúdateľovi, aby ponechal sídlo a skutočné vedenie uvedenej leteckej dopravnej spoločnosti v dotknutom členskom štáte, keďže premiestnenie hlavného miesta podnikania tejto spoločnosti mimo tohto členského štátu by v prípade tejto spoločnosti viedlo k strate prepravných práv, ktoré jej boli priznané na základe bilaterálnych dohôd uzatvorených medzi uvedeným členským štátom a tretími krajinami, s ktorými má tento členský štát osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby, čo prislúcha overiť vnútroštátnemu súdu.

Článok 49 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby bola v súťažných podkladoch uvedená požiadavka, ktorá nadobúdateľovi uvedeného podielu ukladá povinnosť zabezpečiť zachovanie a rozvoj súčasného národného operačného strediska (*hub*).

O trovách

⁸⁴ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

1. **Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES z 12. decembra 2006 o službách na vnútornom trhu sa má vykladať v tom zmysle, že je irelevantná na účely posúdenia súladu určitých požiadaviek týkajúcich sa činnosti leteckej dopravnej spoločnosti, ktoré sú uložené nadobúdateľovi kvalifikovaného podielu na základnom imaní tejto spoločnosti, a to najmä požiadavky, podľa ktorej je tento nadobúdateľ povinný plniť záväzky služby vo verejnom záujme, ako aj zachovať a rozvíjať národné operačné stredisko (*hub*) tejto spoločnosti, s právom Únie.**
2. **Článok 49 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby v súťažných podkladoch, ktoré upravujú podmienky, ktorým podlieha proces reprivatizácie leteckej dopravnej spoločnosti, boli zahrnuté:**
 - požiadavka uložená nadobúdateľovi podielu, na ktorý sa vzťahuje uvedený proces reprivatizácie, aby bol schopný zaručiť, že splní záväzky služby vo verejnom záujme prislúchajúce tejto leteckej dopravnej spoločnosti, a
 - požiadavka uložená uvedenému nadobúdateľovi, aby ponechal sídlo a skutočné vedenie uvedenej leteckej dopravnej spoločnosti v dotknutom členskom štáte, keďže premiestnenie hlavného miesta podnikania tejto spoločnosti mimo tohto členského štátu by v prípade tejto spoločnosti viedlo k strate prepravných práv, ktoré jej boli priznané na základe bilaterálnych dohôd uzatvorených medzi uvedeným členským štátom a tretími krajinami, s ktorými má tento členský štát osobitné historické, kultúrne a sociálne väzby, čo prislúcha overiť vnútroštátnemu súdu.

Článok 49 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby bola v súťažných podkladoch uvedená požiadavka, ktorá nadobúdateľovi uvedeného podielu ukladá povinnosť zabezpečiť zachovanie a rozvoj súčasného národného operačného strediska (*hub*).

Podpisy